

Karolina Fiutak

 <https://orcid.org/0000-0002-2433-1758>

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

 <https://ror.org/0583g9182>

Louis-Bertrand Geiger – tomista i fenomenolog

Recenzja: L.-B. Geiger OP, „Fenomenologia i tomizm” oraz inne pisma filozoficzne. Wybór tekstów, tłumaczenie z j. francuskiego, opracowanie i wprowadzenie ks. dr D. Radziechowski, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego „Societas Vistulana”, Kraków 2022, ss. 183

 <https://doi.org/10.15633/lie.30107>

Z perspektywy badań fenomenologicznych i tomistycznych recenzowana praca jest bezcenna. Umożliwia głębsze wejście w świat filozofii XX wieku. Publikacja daje poznać Louisa-Bertranda Geigera jako wybitnego naukowca, wielkiego myśliciela, autorytet w dziedzinie podejmowanych problemów filozoficznych. Ukazane przez niego kwestie i zagadnienia filozoficzne — od pierwszych przeczytanych stron — wzbudzają w czytelniku głębokie zainteresowanie, fascynację i inspirują do samodzielnego myślenia. Twórczość francuskiego dominikanina wpisuje się w krąg myśli takich filozofów, jak Karol Wojtyła czy Konstanty Michalski. Oni w sposób doskonały potrafili czerpać z fenomenologii i tomizmu, a owoce tego znajdziemy w ich dziełach, postawach życiowych i osobowościach. Nie dostrzegali w fenomenologii nic przeciwstawnego do tomizmu, widzieli raczej wspólne ukierunkowanie ku rzeczywistości jaka *jest*. Kto naprawdę włączy się w fenomenologię, zrozumie, że w swej istocie ma ona za zadanie wyćwiczyć w człowieku umiejętność *widzenia* prawdy danego fenomenu. Fenomenologia dąży do rzeczywistości, która dla twórczości Geigera była tak istotna. W zasadzie postawa fenomenologiczna w swych najgłębszych warstwach może przygotować do poznania mistycznego. Być może dlatego Geiger — sam będąc człowiekiem o głębokim życiu duchowym — dostrzegł intuitywnie potencjał ukryty w metodzie fenomenologicznej.

Dla polskiego czytelnika ks. dr Dariusz Radziechowski dokonał wyboru czterech pism Geigera: *Fenomenologia i tomizm*, *O jedności bytu*, *Filozofia realistyczna* oraz *Przyszłość filozofii*. Wybór nie jest przypadkowy, ukazuje obraz filozofii, jaką odnajdujemy w twórczości francuskiego myśliciela. Pisma Geigera zostały poprzedzone przez Radziechowskiego słowem wstępnym, krótkim wprowadzeniem oraz szkicem biograficzno-naukowym. W aneksie do publikacji dołączył on trzy osobiste — bardzo cenne, ukazujące niezwykłą sylwetkę duchowo-intelektualną francuskiego dominikanina — wspomnienia. Pierwsze z nich dotyczy rozmowy z kwietnia 2021 roku, jaką Radziechowski odbył na temat Geigera z kard. Christopherem Schönbornem. Drugie, to zapisane wspomnienia siostrzenicy autora — Marie-Pierre Gaisne-Geiger z października 2021 roku. Ostatnie wspomnienie ma formę listu. Napisał go w 2021 roku do Geigera jego uczeń — również dominikanin oraz znany malarz — Kim En Joong. W liście tym opisuje, jak głębokie wrażenie wywarła

na nim i innych studentach myśl filozoficzna i sama osobowość francuskiego naukowca. Namalowany przez niego, niezwykle piękny i tajemniczy obraz pt. *Signée Hommage au Père Geiger* znajduje się na okładce recenzowanej publikacji. Do dzieła zostały dołączone ponadto dwie fotografie ukazujące francuskiego dominikanina.

Twórczość Geigera jest w Polsce mało znana, również w środowiskach akademickich. Stan ten w dużej mierze wynika poniekąd z braku przekładów jego licznych pism i publikacji na język polski. Także we Francji — jego ojczystym kraju — jego filozofia nie cieszy się taką popularnością, na jaką zasługuje. Drobek naukowy Geigera — z całym swym bogactwem myśli, idei, odpowiedzi na ciągle nurtujące nas pytania — cały czas domaga się adekwatnego do swej wartości zainteresowania: „Niestety, spuścizna filozoficzna Geigera w dużej mierze została zaniedbana i [...] «Skarb został rozproszony». Niemniej nie wszystko przepadło. Pozostały publikacje oraz wspomnienia krewnych, przyjaciół i uczniów. A to pozwala badać oraz — co ważniejsze — kontynuować i twórczo rozwijać zapoczątkowane przez dominikanina dzieło”¹. Radziechowski zachęca — właśnie po przez tę publikację — do tego, by pochylić się nad dziełem życiowym francuskiego dominikanina. Stąd też dodaje: „zamiarem niniejszej publikacji jest stworzenie przyczynku do poznania osoby i filozofii ojca Louisa-Bertranda Geigera oraz zachęta do dalszych poszukiwań”².

Wszystkie cztery pisma Geigera wchodzące w skład dzieła „*Fenomenologia i tomizm*” oraz inne pisma filozoficzne zostały przetłumaczone przez Radziechowskiego z języka francuskiego. Przekład został dokonany w oparciu o francuskojęzyczne pierwodruki. Należy tu podkreślić ścisły związek językowy tłumaczenia z oryginałem. Do przekładu w kwadratowych nawiasach zostały dołączone ważne i specyficzne z perspektywy filozoficznej pojęcia w języku francuskim. Umożliwia to niewątpliwie głębsze zrozumienie myśli ojca Geigera i od strony naukowej jest niezwykle cenne. Warto nadmienić, że zarówno wstęp, wprowadzenie, jak i szkic biograficzno-naukowy napisane

1 D. Radziechowski, *Louis-Bertrand Geiger OP (1906–1983). Filozofia i życie duchowe*, w: L.-B. Geiger OP, „*Fenomenologia i tomizm*” oraz inne pisma filozoficzne, Kraków 2022, s. 18.

2 D. Radziechowski, *Słowo wstępne*, w: L.-B. Geiger OP, „*Fenomenologia i tomizm*” oraz inne pisma filozoficzne, s. 11.

przez Radziechowskiego zostały w recenzowanej pracy zamieszczone także w języku francuskim.

Tytuł pierwszego z czterech przetłumaczonych na język polski pism Geigera *Fenomenologia i tomizm*, posłużył za tytuł recenzowanej publikacji. Ten dokonany przez Radziechowskiego wybór z pewnością nie jest przypadkowy, gdyż wydaje się, że oba nurty filozoficzne stanowiły fundament całej myśli filozoficznej francuskiego dominikanina. Autor publikacji ukazuje w szkicu biograficzno-naukowym, że Geiger, który należał do grona najwybitniejszych dwudziestowiecznych badaczy myśli św. Tomasza z Akwinu, posługiwał się właśnie metodą fenomenologiczną, by badać dzieła Akwinaty: „szczególnym, aczkolwiek zasadniczo zupełnie niedostrzeżonym, a przynajmniej niezinteryoryzowanym rysem charakterystycznym filozofii ojca Geigera było — jak się wydaje — myślenie na sposób fenomenologiczny”³. W tym kontekście zwraca on również uwagę na podobieństwo pomiędzy myślą Geigera a myślą Wojtyły. W twórczości obu myślicieli tomizm i fenomenologia stanowią pewien fundament, na którym zostaje rozbudowana ich indywidualna myśl filozoficzna. Według Radziechowskiego ważnym punktem łączącym Geigera z Wojtyłą jest problem partycypacji, któremu dominikanin poświęcił całą monografię zatytułowaną *La participation dans la philosophie de S. Thomas d'Aquin*. Dzieło to nazywa on „wizytówką całego dorobku francuskiego dominikanina”. Warto tu jeszcze dodać, że także myśl przywoływanego już wyżej Michalskiego — wybitnego znawcy myśli św. Tomasza z Akwinu, propagatora fenomenologii w Polsce i wykładowcy Wojtyły — jawi się jako bardzo podobna do twórczości francuskiego dominikanina. Ciekawy wydaje się też fakt, że Wojtyła znał osobiście zarówno Geigera, jak i Michalskiego i obu myślicieli darzył dużym uznaniem. Można przypuszczać, że Geiger i Michalski również się osobiście spotkali, ale to pozostaje do zbadania.

Tekst pt. *Fenomenologia i tomizm* Geiger napisał w 1932 roku. Ma on formę krótkiego sprawozdania z konferencji naukowej zorganizowanej przez Towarzystwo Tomistyczne we francuskiej miejscowości Juvisy. Konferencja ta stanowiła bardzo ważne wydarzenie dla ówczesnego środowiska naukowców zajmujących się filozofią. Temat przewodni wydarzenia oscylował wokół

3 D. Radziechowski, *Louis-Bertrand Geiger OP (1906–1983)*, s. 33.

wzajemnych relacji pomiędzy fenomenologią i myślą św. Tomasza. Francuski dominikanin, podsumowując wygłoszone referaty, w swym sprawozdaniu podjął próbę ukazania „punktów stycznych i rozbieżności”, jakie zachodzą pomiędzy fenomenologią a tomizmem. Pisząc *Fenomenologię i tomizm*, Geiger dopiero zaczyna poznawać fenomenologię. Dostrzega już wtedy możliwy potencjał, jaki niesie ze sobą metoda fenomenologiczna. Ciekawe jest, że w następnych trzech tekstach — pisanych znacznie później — fenomenologia będzie się już bardzo jasno odznaczała w myśli francuskiego dominikanina. Geiger kończy swe rozważania wymownym cytatem, zaczerpniętym z myśli francuskiego poety i dramaturga, Charles’a Péguy: „Nie chodzi o bycie zwycięzcą ani bycie zwyciężonym, ale przede wszystkim o pewną *wierność* rzeczywistości, którą trzeba postawić ponad wszystko”⁴. W procesie odkrywania tej prawdy, wpisanej w rzeczywistość — jak uważa dominikanin — bardzo duże zasługi mają zarówno tomiści, jak i fenomenolodzy. Prawda nie jest zarezerwowana dla jednego nurtu filozoficznego. Dodajmy, że cytat przywołany przez Geigera na koniec sprawozdania Radziechowski wybrał jako myśl przewodnią dla całej recenzowanej przez nas publikacji.

Drugi tekst o Geigera, zamieszczony w recenzowanej książce przez Radziechowskiego, nosi tytuł *O jedności bytu*. Powstał on w 1949 roku. Autor, pisząc go, „chciał nie tyle zdefiniować, czym jest byt, ile rzucić światło na pewien aspekt, który wydaje się fundamentalny i pomocny w rozjaśnieniu niektórych subtelnych kwestii, a w szczególności jedność bytu [*unité de l'être*]”⁵. Francuski filozof pochyla się tu przede wszystkim nad kwestią jedności bytu i różnorodności tworzących go elementów. Zastanawia się nad tym, co tak naprawdę kryje się pod pojęciem *byt* w rozumieniu intelektualnym i jak to pojmowanie wpływa na postrzeganie rzeczywistości. Geiger dochodzi do wniosku, że „byt zajmuje [...] w życiu unikalne miejsce. Prawdę mówiąc, wymyka się on prawom naszego języka i naszego racjonalnego myślenia”⁶. W tym stwierdzeniu nawiązuje do myśli Martina Heideggera, który w *Sein*

4 Por. L.-B. Geiger, *Fenomenologia i tomizm* (1932), w: L.-B. Geiger OP, „*Fenomenologia i tomizm*” oraz inne pisma filozoficzne, s. 72.

5 L.-B. Geiger, *O jedności bytu* (1949), w: L.-B. Geiger OP, „*Fenomenologia i tomizm*” oraz inne pisma filozoficzne, s. 74.

6 L.-B. Geiger, *O jedności bytu* (1949), s. 86.

und Zeit pisał: „Das Sein des Seienden ist kein Seiendes” (bycie bytu samo nie jest bytem)⁷. Warto zaznaczyć w tym miejscu, że twórczość Heideggera — którego Geiger znał osobiście — niewątpliwie zajmuje ważne miejsce w myśli francuskiego dominikanina.

Trzecim, wchodzącym w skład omawianej publikacji tekstem, napisanym w 1955 roku przez o. Geigera, jest *Filozofia realistyczna i wolność*. W tym interesującym rozważaniu można — wręcz namacalnie — wyczuć atmosferę wzajemnego przenikania się tomizmu i fenomenologii. Tekst poświęcony jest zagadnieniom z zakresu etyki i antropologii. Trzeba przyznać, że francuski dominikanin w ciekawy sposób pochyła się nad problemem ludzkiej wolności. Jego rozważania przypominają dzieło Wojtyły *Osoba i czyn*. Geiger ukazuje, że człowiek nie posiada tylko jednej wolności. Rozróżnia on „wolność wyboru czy wolnej woli” od „wolności mędrca” i odpowiada na pytanie, czy obie wolności można pogodzić ze sobą i jaką rolę odgrywa w tym dobro. Pokazuje, że wolność nie jest czymś łatwym i przyjemnym. Jest ona powiązana z czynem, z odpowiedzialnością. W perspektywie współczesnego relatywizmu, dewaluacji pojęcia wolności i powszechnej wręcz negacji obiektywnej rzeczywistości zawarte w tym tekście myśli mogą być dla nas szczególnie wartościowe.

Czwarte, zamieszczone w recenzowanej pozycji pismo o. Geigera, z roku 1966, nosi tytuł *Przyszłość filozofii*. Francuski dominikanin zwraca w nim uwagę na to, że przyszłość filozofii tak naprawdę jest nieprzewidywalna. Pewne jest jednak, że rządzi się ona odwiecznymi prawami, którym pozostaje wierna i do których wciąż powraca, pomimo kaprysów różnych filozofów: „Ona [filozofia] jest i będzie tym, co uczynią z niej filozofowie, chociaż nigdy nie powstrzymają filozofii przed wysuwaniem własnych żądań, aby po dłuższych lub krótszych okresach zaćmienia umiała dochodzić swych praw przeciwko wysiłkom tych, którzy wierzą, że mogą z nią robić, co im się podoba”⁸ — stwierdza myśliciel. Geiger rozmyśla nad tym, czym filozofia jest. Pyta, kiedy jej uczyć. Pokazuje, że wbrew pozorom nie jest łatwo uprawiać filozofii, być filozofem: „życie filozoficzne jest jednym z najtrudniejszych i najwznioślejszych”⁹.

7 Por. L.-B. Geiger, *O jedności bytu* (1949), s. 86.

8 L.-B. Geiger, *Przyszłość filozofii* (1966), w: L.-B. Geiger OP, „Fenomenologia i tomizm” oraz inne pisma filozoficzne, s. 140.

9 L.-B. Geiger, *Przyszłość filozofii* (1966), s. 140.

Przeszłość, terażniejszość i przyszłość spotykają się w filozofii. Geiger stwierdza, że każda prawdziwa odpowiedź filozoficzna, która rości sobie prawo do odsłaniania prawdy rzeczywistości i komunikowania jej człowiekowi, musi odnosić się do tego, co odwieczne. Nie może ograniczać się do tego, co nowe, zmienne, ponieważ rzeczywistość jest jedna i w swej istocie niezmienna. Prawdziwy dyskurs filozoficzny zawsze jest i musi być otwarty na zagadnienia „odwiecznej prawdy”, aktualnej w każdym czasie.

Po lekturze — w zasadzie niewielkiego, ale bogatego w treść i głębokie prze-myślenia — dzieła Geigera, ośmielam się je polecić każdemu, kto poszukuje prawdy i zrozumienia otaczającej nas rzeczywistości. Szczególnie polecam je filozofom i teologom. Pracę tę powinni przeczytać zwolennicy tomizmu, którzy nie zawsze są przychylnie nastawieni do fenomenologii, jak i fenomenolodzy, którzy dotychczas poświęcili mało uwagi myśli św. Tomasza z Akwinu. Pisma Geigera mogą stanowić ciekawy i być może zmieniający dotychczasową perspektywę impuls. Recenzowana publikacja będzie również niezwykle cenna dla tych, którzy naukowo zajmują się twórczością Wojtyły, Michalskiego, Edyty Stein czy Heideggera. Usatysfakcjonowani książką będą niewątpliwie fenomenolodzy i tomiści, którzy w swojej pracy naukowej łączą oba nurty filozoficzne. Oni z pewnością dostrzegą „skarb”, na jaki Radziechowski, tworząc recenzowaną publikację, pragnął zwrócić uwagę.

Czytając dzieło o. Geigera, ma się wrażenie, że otwiera się przed nami pewien, do dziś niewystarczająco zgłębniony i poznany, świat filozofii XX wieku. Świat, w którym wybitni myśliciele potrafili — czerpiąc z dorobku fenomenologii i tomizmu — odkrywać i ukazywać, nigdy do końca nierozpoznaną prawdę, wpisaną w nas i otaczającą nas rzeczywistość. Wgłębiając się w myśl francuskiego dominikanina, wchodzimy w klimat rodzących się w nas najgłębszych i najbardziej podstawowych pytań i pragnień.

Współczesny kryzys człowieczeństwa wzywa do poszukiwania dróg przezwyciężenia tego stanu. Skłania do odkrywania nowych inspiracji u wybitnych i pełnych pokory myślicieli, rzetelnych twórców, jasno określających swoje poglądy. Do takich z pewnością należy francuski dominikanin. Jego umiłowanie prawdy i dążenie do jej odkrywania w niezmiennym przez człowieka kształcie może stanowić ważny moment refleksji dla tych, którzy tworzą wokół nas obraz zafałszowanej, wirtualnej pseudorzeczywistości.

Na koniec warto nadmienić, że Radziechowski pracuje nad kolejną publikacją poświęconą twórczości Geigera. W niedługim czasie w języku polskim ukażą się następne pisma francuskiego dominikanina¹⁰.

¹⁰ Por. <https://radziechowski.com/biblioPL.html>